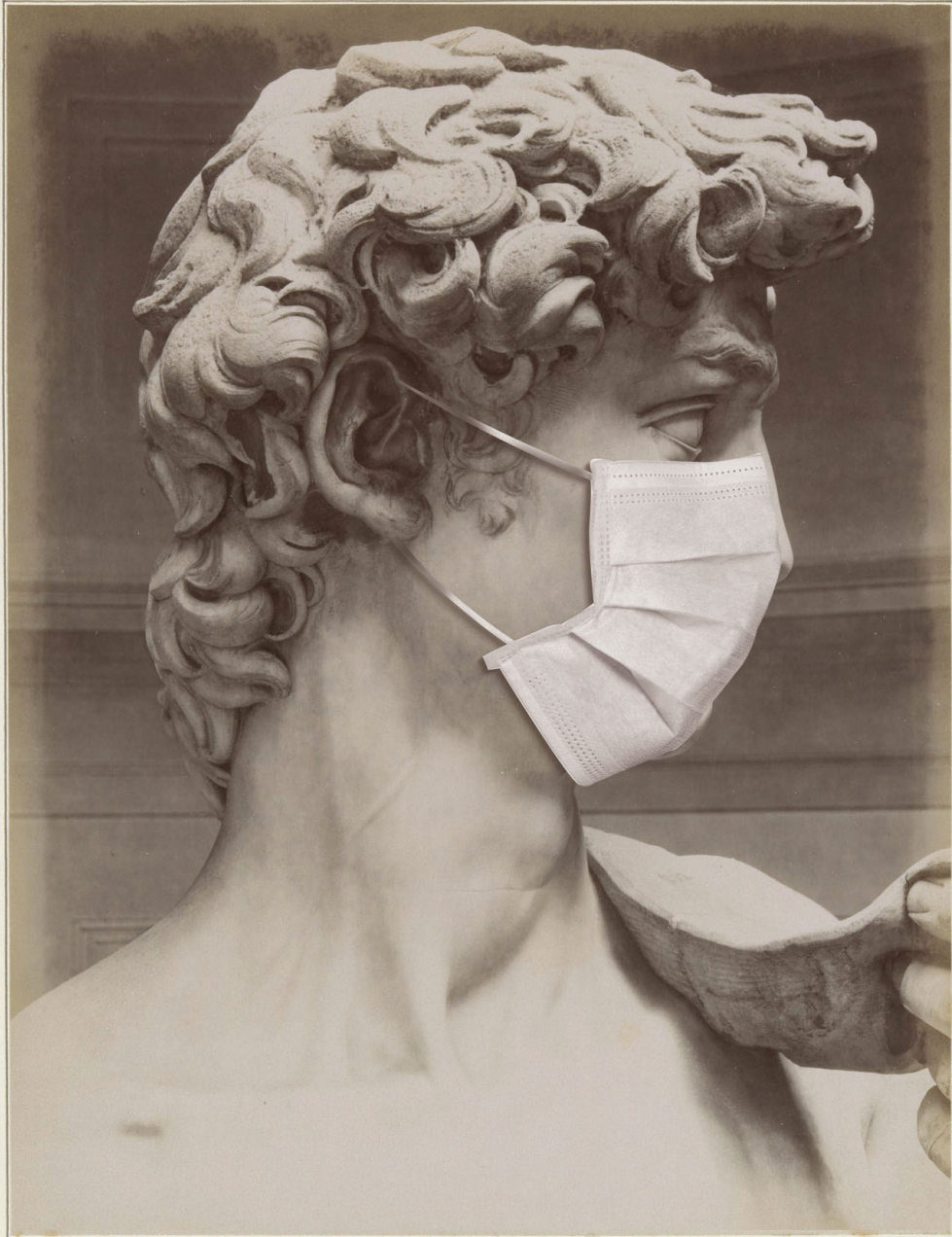

СРПСКА АКАДЕМИЈА
НАУКА И УМЕТНОСТИ

Институт за
српски
језик
САНУ

ЈАВНИ ГОВОР
У УСЛОВИМА
ПАНДЕМИЈЕ КОВИДА 19

ЈАВНИ ГОВОР У УСЛОВИМА ПАНДЕМИЈЕ КОВИДА 19

SERBIAN ACADEMY OF SCIENCES AND ARTS
Branch in Niš

INSTITUTE FOR THE SERBIAN LANGUAGE OF SASA

PUBLIC SPEECH IN THE CONDITIONS OF THE PANDEMIC COVID 19

Accepted at the 8th meeting of the Department of Language and Literature
held on 25 October 2022 based on the reviews from
Academician Jasmina Grković-Mejdžor and Academician Aleksandar Loma

Editor in Chief
Ljubinko RADENKOVIĆ
SASA Corresponding Member

Editors
Professor Sofija MILORADOVIĆ, PhD
Professor Marina JANJIĆ, PhD

BELGRADE 2022

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ
Огранак у Нишу

ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК САНУ

ЈАВНИ ГОВОР У УСЛОВИМА ПАНДЕМИЈЕ КОВИДА 19

Примљено на VIII скупу Одељења језика и књижевности
одржаном 25. октобра 2022. године, на основу рецензија
академика Јасмине Грковић-Мејџор и
академика Александра Ломе

Г л а в н и у р е д н и к
Љубинко РАДЕНКОВИЋ
дописни члан САНУ

У р е д н и ц и
проф. др Софија МИЛОРАДОВИЋ
проф. др Марина ЈАЊИЋ

Б Е О Г Р А Д 2 0 2 2

Издају
Српска академија наука и уметности
Огранак у Нишу
Универзитетски трг 2, Ниш

и
Институт за српски језик САНУ
Кнеза Михаила 36/1, Београд

Технички уредник
Никола Стевановић

Прелом
Давор Палчић

Лекџура
Ауторска

Корекџура
Марија Милосављевић Тодоровић

Тираж
300 примерака

Штампа
Службени гласник, Београд

ISBN 978-86-82496-00-7 (ИСЈ)
ISBN 978-86-7025-967-6 (САНУ)

© Српска академија наука и уметности 2022
© Институт за српски језик САНУ 2022

РЕЦЕНЗЕНТИ ПРИЛОГА:

Љубинко Раденковић, дописни члан САНУ, проф. др Софија Милорадовић,
проф. др Марина Јањић, проф. др Милош Ковачевић, проф. др Илијана Чутура,
проф. др Сreto Танасић, проф. др Ана Јањушевић Оливери, проф. др Жарко Бошњаковић,
проф. др Владимир Поломац, проф. др Миливој Алановић, проф. др Рајна Драгићевић,
др Ђорђе Оташевић, проф. др Страхиња Степанов, проф. др Емина Авдић,
др Гордана Благојевић

С Е К Р Е Т А Р
доц. др Александар НОВАКОВИЋ

САДРЖАЈ

<i>Уводна реч</i>	7
Љубинко Р. Раденковић <i>Језик и кужно доба</i>	13
Софија Р. Милорадовић <i>Речници ѿтермина везаних за ѿандемију ковида 19 – сведочансѿво злог времена</i>	17
Светлана М. Слијепчевић Бјеливук Марина М. Николић <i>Речник ѿојмова из ѿериода еѿидемије ковида – изазови и решења</i>	31
Марина С. Јањић <i>Сѿилогени асѿекѿи језичког израза Нишлија у условима ѿандемије ковида 19</i>	49
Марина Љ. Спасојевић <i>Глаголи у срѿском језику у доба короне</i>	71
Мирјана К. Илић <i>Новосѿворене лексеме са ковид и корона – формалнојезичке и семанѿичке имѿликације</i>	83
Александра Р. Лончар Раичевић Нина Љ. Судимац <i>Теорија, ѿракса и сѿавови говорника о наглашавању сѿраних речи на ѿимерима из медицинске ѿерминологије</i>	93
Татјана Г. Трајковић <i>Инфинѿив у нишким дискурсима о ковиду 19</i>	107
Јелена М. Стошић <i>О владању за време колере – језик и еѿидемије некад и данас</i>	125
Ивана З. Митић <i>О синѿаксичким каракѿерисѿикама говора оболелих од вируса корона</i>	141

Александра А. Јанић <i>Асоцијативни њрисџуџ фреквенџним именицама у срџском џезику џоком џидемиџе вируса SARS-CoV-2 на џримеру нишких срџуденаџа Србисџике . . . .</i>	155
Александар М. Новаковић <i>Сџеџен џознавања значења неологизама из доба џандемиџе ковида у јавном говору Нишлиџа . . . . .</i>	175
Бојана С. Милосављевић <i>О неким асџекџима комуникаџивног џонашања говорника срџског џезика у условима џандемиџе ковида 19 . . . . .</i>	195
Оливера М. Дурбаба <i>Докуменџаризациџа неологизама у доба џандемиџе (на џримеру једног дигџџалног глосара немачког џезика): „und dann kam Corona...“ . . . . .</i>	211
Милина М. Ивановић Баришић <i>„Нова нормалности“ – ковид 19 и хумор у џелефонским џорукама . . . . .</i>	225
Недељко Богдановић <i>Краџак осврџи на задаџу џему . . . . .</i>	241

„НОВА НОРМАЛНОСТ“ – КОВИД 19 И ХУМОР У ТЕЛЕФОНСКИМ ПОРУКАМА*

Милина М. Ивановић Баришић**

Претходне две године (2021 и 2022) остаће упамћене по појави пандемије ковида 19, која је зауставила читав свет. Из тог својеврсног заустављања изродила се „нова нормалност“ која се одразила и на свакодневни живот. Присуство већине људи у неком од дигиталних медија није дозволило „новој нормалности“ да у потпуности угаси међусобну комуникацију, али јесте учинила да се она прилагоди новој реалности. Истраживање које је урађено за ову прилику односи се на садржаје порука које су током пандемије слате аутору овога рада путем мобилног телефона као СМС, ММС или вибер поруке. Циљ рада је да се укаже на духовну снагу људи у насталој ситуацији. Телефонске поруке у којима је доминирао хумор само су један од начина супротстављања пандемији ковида 19.

Кључне речи: ковид 19, вирус корона, телефонске поруке, хумор

Једна од битних карактеристика модерног доба јесу информације којима се у савременом свету врло често обликује стварност. Имајући то у виду, информације се у одређеним околностима могу употребити и као специфични механизам усмеравања људи ка, на пример, неком догађају или појави, а што је у овом случају епидемија ковида 19.¹ „У ванредним ситуацијама потрошња информација се драстично увећава (...) и може представљати механизам одбране у кризном периоду“ (Стајић, Жикић, Пишев 2021: 595). У том смислу су различите непознанице повезане са

* Овај текст је резултат рада у Етнографском институту САНУ који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије, а на основу Уговора о реализацији и финансирању научноистраживачког рада НИО у 2022. години број: 451-03-68/2022-14/200173 од 4. 2. 2022.

** Етнографски институт САНУ, Београд, milina.barisic@ei.sanu.ac.rs

1 Прописе, уредбе, законе и др. који су донети у Републици Србији, а који се односе на спречавање ширења болести ковид 19 (вирус корона), видети на: <https://www.paragraf.rs/svi-propisi-uputstva-za-sprecavanje-sirenja-korona-virusa-covid-19.html> (приступ: 5. април 2022).

епидемијом, као и „лутања“ званичника, инспирисали у бази друштва (у народу) специфичан хумор који је настао као реакција на, како се често у протеклом времену говорило, „нову нормалност“. Међутим, судећи према свему што се догађало у претходећем времену, пре би се могло рећи да је за већину становништва ситуација представљала „ненормалност“ него „нову нормалност“! Узрок томе је чињеница да се у неубичајено кратком времену већина становника Србије, али и већег дела света, морала одрећи многих свакодневних навика које су до почетка марта 2020. године биле за многе уобичајена дневна рутина – дружење, шетње, одлазак на посао, у продавницу, посећивање различитих културних, музичких и спортских догађаја (позоришта, концерти, биоскопи, утакмице итд.), путовања у иностранство различитим поводима, летовања итд. И онда – у кратком времену (у непуних месец дана) – многим је ранија свакодневица постала недоступна или значајно садржајно измењена, јер су постали кућни „заточеници“ вируса – старијима од шездесет пет година забрањени су изласци из стамбеног простора нешто више од два месеца, млађима је понешто било и дозвољено (углавном одлазак у различите набавке), док се радно способно становништво морало навикавати да ради од куће, а ученици и студенти да наставу похађају у тзв. онлајн-режиму.²

Свакако да је новонастала ситуација као „нова нормалност“ учинила да пређашња организација живота и рада више не буде применљива и да се, стицајем околности, морала стварати нова, прилагођена датим околностима. У том смислу је почев од марта 2020. године „нова нормалност“ постала једна од често употребљаваних синтагми којом се желело указати на измењене услове живота, а на коју је утицала и скоро је у потпуности диктирала пандемија вируса ковид 19. Синтагма „нова нормалност“ требало је да укаже на то да су свакодневни живот захватиле суштинске промене, које у одређеној мери обликују свакодневицу, а што се тек делимично изменило у марту 2022. године.

„Избијањем ковида 19, појам ’нова нормалност’ се преноси и укључује у свакодневни говор широм света, (...) захваљујући медијима који су се посебно фокусирали на пандемију придајући јој значај изузетног догађаја – што она и јесте. Наиме, иако је пандемија по дефиницији пре свега глобална здравствена криза, током ње су врло брзо постале видљиве и њене опште политичке, економске и социокултурне импликације“ (Трифунковић, Ђорђевић 2021: 523).³

2 О мерама за спречавање и сузбијање ковида 19, у периоду од марта 2020. године до маја 2021. године, видети: Попадић 2021: 77–92.

3 „Време које наступа или је наступило након појаве те болести и првих организованих државних одговора на њега широм света већ је почело да се назива ’новом нормалношћу’ – у медијима, пре свега“ (Жикић и др. 2020: 950).

Једна од појава тзв. нове нормалности је увођење физичке дистанце, мада је светска здравствена организација у њеним почецима препоручивала одржавање социјалне дистанце имајући у виду физички размак особа у групи.

„Социолози и антрополози указали су на то да појам социјалне дистанце, у наведеном случају, није адекватан јер (...) физички смо се одвојили и затворили у своје домове, али нисмо прекинули са одржавањем социјалних односа користећи модерне технологије (...), како бисмо и поред физичке дистанце комуницирали на најразличитије начине“ (Радуловић 2021: 111).

У складу с новонасталом ситуацијом упућиване су небројене јавне поруке о томе шта нам се догађа и шта треба да радимо у датим околностима. Наиме, креатори политике јавног понашања – политичари и здравствени радници, као чланови Кризног штаба су путем саопштења и конференција које су медији уживо преносили, саопштавали одлуке којих је требало да се придржавају, без изузетка, сви грађани. „Правно донете мере проистекле из увођења ванредног стања довеле су до значајне промене свакодневног живота, како у сферама привређивања и образовања, тако и у сферама културе и слободног времена“ (Жикић и др. 2020: 957). Суштина јавних оглашавања односила се на опасности које вирус проузрокује, ризике смртности чији је узрочник вирус, ко спада у ризичне групе, мере које би требало предузети у кућним условима и на јавним местима, медицинска средства која треба / не треба користити и томе слично. Појава вакцина усмерила је јавни говор политичара, здравствених радника, али и медијски дискурс, на апеле да се што више становника вакцинише, јер су вакцине, по њиховим речима, једини ефикасан начин супротстављања последицама болести коју изазива ковид 19.

* * *

Управо у време настајања овог рада о хумору и вирусу корона у телефонским порукама прошле су две и ушло се у трећу годину тзв. нове нормалности. Као и у многим другим приликама у којима се физичка и психичка издржљивост ставља на испит тако се и у овој ситуацији исказује испречност и дух људи који на шаљив начин покушавају да дају снаге себи, својим ближњима, а у појединим случајевима и даљој околини, како би се одупрли пошастима о којој се у тренутку њеног појављивања, како су нас о томе са званичних инстанци обавештавали здравствени радници и политичари, није знало готово ништа.

Почеци суочавања с новонасталом ситуацијом и поприлично несналажење државних руководстава и здравствених радника широм света указали су на видљиву „успаваност“ готово свих по свом друштвеном положају задужених за стварање услова за нормалан ток важних животних процеса, као и доношења валидних одлука у новонасталој ситуацији

повезаној с пандемијом вируса корона.⁴ Међутим, потпуно неочекивано насталу ситуацију искористиле су, како се могло прочитати на појединим порталима, поједине културне институције које су озбиљно схватиле да су догађаји с ковидом прилика да „обогате“ посао који раде па тако сазнајемо – „корона вирус заразио је и хумор“, а „лек може да буде и један од подтипова ковида 19 – то су шале на његов рачун. Тај ’вирус’ кружи друштвеним мрежама и шаље се СМС порукама по целој планети – од статуса, коментара, видео-клипова, вицева. Док се поједини питају где је граница и треба ли се шалити у оваквим ситуацијама, ’корона хумор’ нашао је у Словенији место и у музеју.“⁵

У досадашњем трајању пандемије поједини етнолози/антрополози у Србији обавили су истраживања на тему ковида 19 и његових посредних и непосредних манифестација (Јаковљевић-Шевић 2020: 55–68; Жикић 2021: 391–420; Пишев, Жикић, Стајић 2021: 845–877; Антонијевић, Банић Грубишић 2021: 397–134; Ердеи 2021: 123–134; Радуловић 2021: 109–121 и др.), док је трећа свеска *Гласника Етнoграфског института САНУ* за 2021. годину, са десетак прилога, такође посвећена пандемији (ур. Весна Трифуновић, Иван Ђорђевић).⁶ Занимљиво је да су готово сви радови у Србији о пандемији ковида 19 у које је аутор овог прилога имао увид углавном засновани на грађи прикупљеној у првим месецима од њеног појављивања, а слично је и са радовима објављеним изван Србије (нпр. Hadžić, Baralić 2021), што само указује на то да је почетак нечег новог и непознатог било надахнуће за „лов на грешке“ одговорних као примамљив и надахњујући садржај шаловитих порука, мимова или клипова.

* * *

Хумор је одувек био један од механизма очувања стабилности друштва, па стога није неуобичајено да је и један од битних интеграционих чинилаца како у традиционалним, тако и у савременим заједницама. Иначе, хумор је само један од начина „сагледавања света на смешан начин“ (Popović 2007: 272).

4 Свако ко је пратио телевизијске програме или читао дневне новине у првој години (2020), а нарочито у првим месецима од њеног појављивања, лако је могао уочити мање или више изражену неспремност државних званичника широм света, као и њихову неприпремљеност на суочавање са проблемима око набављања заштитне опреме (маске, рукавице, визире, респиратори, заштитна опрема и др.), средстава за хигијену (изражена несташница алкохола, аспесола, сапуна и др.), али и одређених лекова за које се говорило да могу помоћи у случају заражавања и болести.

5 <http://skr.rs/z4dW>. И други европски музеји су формирали збирке предмета и наратива повезаних са пандемијом, о чему видети: Јаковљевић-Шевић 2021: 55–68.

6 Захваљујем се колегиници Софији Милорадовић на предлогу да припремим рад о порукама повезаним с пандемијом ковида 19 у Србији из угла етнолошке/антрополошке струке.

„Хумор (духовитост, комичност), [је] комплексан когнитивни процес који подразумева стимулисање, опажање, схватање и комуницирање онога што се сматра смешним, али и задовољство и веселост као коначне психолошке исходе, најчешће изражене у виду смеха. Комплексност ове појаве огледа се у интелектуалној игри идејама, која захтева одређен ниво језичког развоја, апстрактног мишљења и способности брзе манипулације представама о објектима, односно о симболима“ (Трифуновић 2017: 441).

Такође, један од врло заступљених видова хумора, заправо његов антипод је тзв. црни хумор, који у ствари представља вид отпора или побуне. Обично се користи да се о уобичајеним стварима или догађајима говори с горчином, а неретко и с иронијом. Често се употребљава да се њиме изрази апсурдност ситуације, безосећајност, парадокс или пак окрутност савременог света (Роровић 2007: 113). У том смислу је појава опасне болести која нам се догодила у марту 2020. године, за појединце често с непредвидивим исходом, постала предмет црнохуморних садржаја у телефонским порукама и представљала је начин превазилажења проблема или његовог лакшег подношења.

Познато је да сам чин смеха доприноси јачању заједништва нарочито у кризним ситуацијама, а пандемија ковида 19 то свакако јесте. У ситуацији кад је излазак из куће за многе био мислена именица, компјутер и мобилни телефон постали су многим једино средство контакта с другима, тако да слање и примање телефонских порука не би требало посматрати само као начин прекраћивања времена у ванредним околностима, па самим тим у то време и једино доступном забавом, већ и начин да се кроз незваничне канале осветли и донекле улепша туробна свакодневица. У том контексту може се посматрати и употреба *шале*, која у српском друштву има бројне функције. Тако се, на пример, у шали може уочити критички однос према друштву, колективно промишљање живота као и лични став према животним појавама. Шала се, такође, може посматрати и као медиј за преношење „широког спектра друштвених порука“ (Трифуновић 2016: 371).

Вероватно да су бројне непознанице повезане с ковидом 19 утицале да у самим почецима пандемије хумор и сатира добију неочекивану прилику да режу реалност својом бритком оштрицом и испољавају се као вид отпора и незадовољства. Њихов садржај указује, па га тако треба и прихватити, на специфичан одговор „немоћних“ на одраније непознату појаву која је из корена пореметила свакодневни живот људи. Сама појава, претежно сатиричног, хумора свакако је и доказ да исконска потреба људи ка шалливом исказивању неслагања са ситуацијом и даље живи у нашем народу, али и народима широм света, о чему сведоче и различите поруке које су кружиле у дигиталним медијима и на друштвеним мрежама.

У овом смислу су се телефони новије генерације у и даље актуелној пандемији показали веома корисним, јер су омогућили да се на различите начине садржајно употреби вирус корона као један од видова комуникације

порукама. „Као културни феномен, о чему је антропологија заправо најкомпетентнија да говори, процес планетарног ширења инфекције вирусом ковид 19 – а отуд и вирус сам по себи – могуће је посматрати у својству вишезначног симбола помоћу којег се колективни доживљај стварности доживљава и комуницира“ (Пишев, Жикић, Стајић 2020: 847). Стога је и разумљиво да су поруке постале, условно речено, једно од средстава „борбе“ против „невидљивог“ непријатеља, али и одговорности у доношењу и спровођењу мера у циљу заштите становништва. У том смислу, поруке су послужиле и као средство за указивање на „неправилности“ у одношењу власти према вирусу, али и становништву у датим околностима.

Наводимо примере у вези с тим како су појединци схватили и у виду порука исказивали неке од мера и предлога даваних од стране надлежних за пандемију:

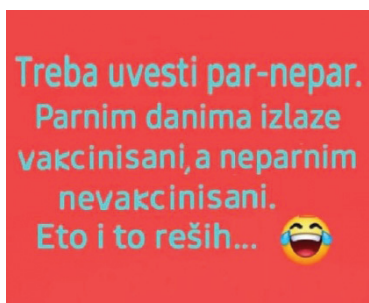
**Opet zatvaraju
kafane i
kafiće !!!
Pa jel vi nas
lečite od
alkohola ili od
korone!**

Bolji život
**Sada na televiziji kaže
jedan virolog da je
najbolje oružje protiv
korona virusa zdrav
razum!**
**Najebali smo!
Većina od nas je
nenaoružana!**

Уколико изузмемо новинаре који су имали могућност да постављају питања која се односе на актуелну ситуацију, може се рећи да је комуникација у досадашњем току пандемије, а нарочито у њеним почецима, била углавном једносмерна – лекари → становништво, без могућности обрнутог процеса, па самим тим и са много дилема и недоумица код становништва као прималаца ових обавештења и апела. Бројне непознанице биле су, а чини се да је још увек тако, у вези са пошаста која је захватила читав свет, а што је само још једна у низу глобалних појава, па отуда и хумористички коментари који покривају различите теме свакодневног живота. Овом приликом биће издвојене само неке од њих:

1. Останак код куће због забране изласка – *Остџајем у кући јер се не догађа сваки дан да сџашавам земљу у џицама!*
2. Кредитне обавезе код банака – *Ко је дужан раџу кредиџиа а зову га из банке, нека каже да је у Иџалији и да ће дођи да уџлаџи за џар дана кад се враџи!*
3. Ријалити програми нису изостали из корона порука – *Да корона уђе у ријалиџи, укуџајџе ДА на 9090!*

4. Од саме појаве мобилних телефона празници су у порукама заступљени у виду различитих садржаја, а понајчешће као врста честитке.⁷ Стога постоје бројне празничне честитке које се годинама уназад шаљу као СМС поруке.
5. У корона порукама је било и алузија на ситуацију кућне изолације и страха да ће се пандемијска ситуација одужити, а што ће се одразити и на празнични садржај. С друге стране, то може указати и на значај празника за појединца и његово окружење. Занимљива порука која је кружила односила се на бадњак – *Људи! Ко зна докле ће ово да траје. Ја сам и бадњак данас узео...*
6. У порукама се осећа и критика потрошачког друштва јер се купују ствари за које није сигурно да ће се и употребити – *Ал' најјаче ми је шито куйују брашно Београђани. Нису умесили хлеб у последње две генерације!*
7. Порукама се најављује и несташица готовог новца: *Још мало издржиће, долази нови вирус БЕЗКИНТОС 2020!*
8. У порукама се алудира и на „срећом“ избегнуто ограничење комуникације – *Могло би бити и горе... могло се догодити пре 15 година... зајворени у кући с Нокијом 3310, досиујним 50 СМС-а и 10 сајти за разговоре!*
9. Корона хумором обухваћени су и поједини трговачки ланци – *Против короне се намажиће Мајџевић њашејом!*
10. Једна од неизбежних тема телефонских порука биле су и вакцине – *Онај Врађанац шито је њримио и Пфајзер и кинеску вакцину изгледа да ће једини моћи да њујује и на Исток и на Запад.*
11. Заговорници и противници вакцина такође су били честа тема телефонских порука:

7 Празничне СМС честитке су биле у више наврата предмет етнолошких истраживања. Видети на пример: Ivanović Barišić 2008: 75–98; Blagojević 2014: 81–91.

Такозвани антиваксерски став добио је свој одговор и у шаљивим телефонским порукама које су се односиле на вакцине – један хуморни и један црнохуморни:

Осим у телефонским порукама, хумористични садржаји запајају се и на интернету, јер

„кризне ситуације свакако ће наћи одраз у фолклорном стваралаштву на интернету, али ће за различите особе такви материјали имати другачије функције и значења: за неке ће то бити (...) стратегија суочавања са траумом, за друге вид отпора, за треће начин изградње солидарности, за четврте оне ће представљати коментар на јавни дискурс о катастрофичном догађају, итд.“ (Антонијевић, Банић Грубишић 2021: 398).

Иако мобилни телефони новије генерације и интернет сајтови повремено преносе исте или сличне кратке хумористичне садржаје, ипак их је неопходно посматрати као два одвојена медија, имајући у виду да садржаји на интернет порталима дуже остају за разлику од телефона, где их корисници чувају много краће време. Осим поменутог, битно је нагласити и да садржаје телефонских порука појединац не тражи, него их добија од познаника и пријатеља, док на интернету појединац сам одређује садржаје који су му занимљиви и којима ће посветити своју пажњу и време. Свакако треба имати на уму да садржаји порука које су се слале током пандемије, колико год изгледале надреално, имају своју поруку. Могло би се рећи да

„свака комуникација, чак и лажна, садржи бар зрнце истине. Можда је претерано тврдити да је хумор лаж, али хумор може бити (често и јесте) искривљавање стварности. Стога, полазећи од чињенице да је свака комуникација порука, циљ овог истраживања је да се уочи које су промене у свакодневном животу биле предмет шаљивих порука и како се обрађују теме хумора“ (Hadžić, Baralić 2021: 3076).

У овом смислу могу се поменути следеће теме:

1. Одржавање хигијене: *Ако ускоро не објаве да треба ојраћи још нешто осим руку, ја ћу се вала цео окуйати!* Или: *Да виш кад се исцосиави да смо јаба прали руке!*
2. Забрана кретања у јавном простору: *Кад ми се једе – једем, кад ми се лежи – легнем, кад ми се излази најоље – једем ја легнем!* А, може и овако о забрани кретања: *Пријатан викенд, жели вам МУП уз њесму, изађи на 5 минути!*⁸ Или овако: *Крајка порука мом поштару – оситани код куће!*
3. Кризни штаб је такође био предмет бројних порука. На овом месту само један пример: *Драги кризни штабе: радо бих се вакцинисао, али то нећу учинити да не бих после живео у страху од невакцинисаних. Није ми потребан такав стрес!*
4. У телефонским порукама стварање залиха хране и хигијенских средстава било је неизоставна тема: *Била би фора да сад кажу да неће бити струје ја да ови што су појрали храну у замрзиваче крену да једу док се не просеру. Залихе поалеј јаира да добију сврху!* Или: *Сад ваља ићи у госице, свима су јуни фрижидери!* Или: *Овија што кујују поалеј јаир на гомиле изгледа да несу чули да корона не удара на гузицу него на јлућа!* Или: *Објава – момак (22) са залихама брашна, уља, шесенине, уознао би девојку са залихама сајуна и поалеј јаира!*
5. С обзиром на то да су и школе релативно брзо по проглашењу пандемије прешле у онлајн или комбиновани режим похађања наставе нису их мимоишле телефонске поруке. Једна од њих је: *Каже један наш поличар: „Нема везе што деца не иду у школу, нисам ни ја ишо, ја сам министар!“*

Карактеристика готово свих у одређеном тренутку доступних порука (текстуалних и/или оних сликовних) од којих су неке представљене у тексту је, пре свега, кратка форма и јасност текста који их чини, а што донекле подсећа на афоризам чија је основна карактеристика лапидарност и бриткост текстуалног изражавања (в. Ивановић Баришић 2011: 171–179). Поруке које чине основу разматрања у овом тексту представљају комбинацију слике и текстуалне поруке, или су пак у питању само текстуалне поруке на различите теме без сликовног прилога као допунског објашњења, чиме је читаоцу остављена могућност сопствене имагинације.

* * *

8 Ове три поруке преузете су са портала: <https://www.rts.rs/page/stories/ci/%D0%9A%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D0%B8%D1%80%D1%83%D1%81/story/3145/zivot-u-vreme-pandemije/3928855/koronavirus-humor-vicevi-koronahumor.html> (приступ: 10. април 2022. године).

У клими страха, неизвесности, али и неприпремљености на изазове са којима смо се суочавали дошло је до несташица средстава за дезинфекцију (асепсол, алкохол, хируршке маске и рукавице које су препоручиване као обавезне при изласку у вањски простор, при уласку у продавнице, апотеке итд.), али и за одржавање хигијене (пре свега тоалетни папир, антибактеријски сапуни и гелови и др.).

„Колика је у наведеном периоду била потражња за овим производима у Србији говори и податак да су многе домаће фирме преоријентисале њихове основне делатности на производњу средстава за дезинфекцију и превенцију и преусмериле њихову дистрибуцију на куповину путем интернета. На пример, текстилне фирме су почеле да праве виšekратне заштитне маске, фирме које су производиле алкохолна пића, као и фирме у хемијској индустрији почеле су да праве средства за дезинфекцију“ (Антонијевић, Банић Грубишић 2021: 403).

Стога не треба да изгледа чудно што је ситуација са набавком средстава за хигијену и дезинфекцију, односно њихова несташица постала предмет хумористичких садржаја који су се ширили дигиталним медијима, па иако су и они били у одређеној мери показатељи страха, ипак су постали предмет „забаве“, као на пример: *Овија шћо кујују ѿоалетї ѿаїир на гомиле изгледа да несу чули да корона не удара на гузицу него на ѿлућа!* „Истовремено, такви шалјиви садржаји представљали су увијену ’тиху’ критику политичких и економских околности које су је у првом реду и проузроковале“ (Антонијевић, Банић Грубишић 2021: 404).

* * *

Као што је познато – ратови, епидемије, природне и друге катастрофе, из корена ремете устаљени живот и навике притом изазивајући разарања, бол и патњу људи. С друге стране, кризне ситуације су биле и погодне за стварање услова за настанак сатире, шале, црног хумора, а све са циљем да се лакше одговори на друштвену, политичку, здравствену кризу (в. Smyth 1986; Oring 1987). То су ситуације, а слично је показала и криза с ковидом 19,⁹ када видно расте неповерење становништва према институцијама задуженим за управљање кризом, али и лични страх спрам изазова које криза намеће. У исто време су то и прилике у којима

„фолклорно стваралаштво представља један од начина да се разумеју новонастале околности и један од начина суочавања са текућом или надолazeћом

9 „Осим ванредних стања, кризе, панике и карантина, корона је донела и много шала на њен рачун. Што саркастичних, што ироничних, што оних које служе само забави. На друштвеним мрежама врви од клипова, статуса, коментара и група које се на хумористичан начин баве ковидом 19“. <https://oradio.rs/sr/vesti/drustvo/intervju/humor-u-dobakoronone-8979.html> (приступ: 2. април 2022. године)

опасношћу. Различите савремене легенде, гласине, приче обликоване конспиративним мишљењем, али и шале и уопште хумор пружају психолошки одушак и емотивну потпору приликом суочавања са новим и непознатим претњама“ (Антонијевић, Банић Грубишић 2021: 398).

У том смислу можемо слободно рећи да је корона инспирисала и шале. Међутим, иако су шале постале озбиљно „заразне“, углавном није сматрано да могу негативно да утичу на психу читаоца. Напротив, већина их је радо читала и прослеђивала другима да би и себи блиске особе орасположила. У овом смислу друштвене мреже су одиграле немерљиву улогу. Њихова помоћ у ширењу хумористичних садржаја у току пандемије била је од изузетног значаја, што је истовремено ублажавало појединцима осећај страха, отуђености и усамљености.¹⁰ Много тога што је повезано с пандемијом било је предмет обраде и свакако да нас је мање или више насмејало и/или орасположило у последње две године: чланови кризног штаба, представници политике, изолација, храна, полицијски час, недостатак хигијенских средстава, односи међу супружницима, понашање на улици и сл.

Чини се да са одмицањем пандемије и најављивањем мера којима се омогућава повратак ранијем животу хумор повезан с пандемијом полако слаби па се неизбежно намеће питање које у овом тренутку остаје без одговора: зашто су се уморили аутори пошалица на рачун ковида 19 и пандемије и који је тренутак био кључан да отпочне јењавање хуморних порука? У сваком случају, са одмицањем пандемије и упорним одржавањем мера различитих ограничења, и у нашој земљи, слично као и у свету, почели су да се јавно испољавају различити видови грађанске непослушности¹¹ у придржавању прописаних пандемијских мера. После две године неизвесности, многе земље су током марта ове, 2022. године смањиле или у потпуности укинуле ограничења која су постојала.¹²

Овде треба скренути пажњу на интригантност чињенице да су најновија дешавања у Евроазији, односно рат у Украјини, нашла своје ме-

10 Друштвене мреже су у протекле две деценије овог века одиграле значајну улогу у многим светским догађајима, а само један од примера њихове моћи су тзв. обојене револуције.

11 Различите врсте протеста у европским земљама и Америци постале су део свакодневних новинских и телевизијских извештаја – <https://www.bbc.com/serbian/lat/svet-53961052> (приступ: 10. март 2022. године).

12 Кризни штаб је на својим, у последње време не тако честим, заседањима донео одлуку о попуштању појединих мера уз образложење да се оне ионако нису поштовале! 10. март 2022: „Кризни штаб донео је данас одлуку о ублажавању ковид мера, па се од суботе [12. март] укида важење ковид пропусница, али и ограничење броја људи у затвореним просторима“ – <https://www.tvmost.info/post/od-subote-bez-kovid-propusnica> (приступ: 30. март 2022). Истом одлуком маске су надаље само препорука иако СЗО упозорава да је пандемија далеко од краја – <https://www.bbc.com/serbian/lat/balkan-59555897> (приступ: 30. март 2022).

сто у црном хумору повезаном са ковидом 19 – тако је дошло до својеврсног преклапања: *Најсмешнији рай у историји! Идише у шојинг у Чернобиљ!* – шала као алузија на изјаву једног од чланова кризног штаба у почетку пандемије – *Најсмешнији вирус! Жене, идише у шојинг у Милано!*

* * *

У фокусу пажње у овом раду биле су поруке које се односе на актуелну ситуацију повезану с пандемијом ковида 19, а које су слате путем мобилног телефона. Свакако треба напоменути да се исте или сличне поруке могу пронаћи сачуване на појединим интернет сајтовима, са којих су многе од њих вероватно и преузимане, па потом прилагођене телефонској комуникацији. Увид у садржај телефонских порука само је један од начина да се сагледа епидемијска стварност онако како су је видели и доживели ствараоци порука. Стварност у порукама можемо посматрати као вид комуникације која има за циљ да опусте, разведри и бар накратко утиче да се утиша страх, који је верни пратилац сваког човека, као и да се живот посматра с ведрије стране чак и онда када примљене поруке нису забавног/ведрога садржаја. У сваком случају, социјални хумор је веома важан јер је у функцији повезивања и зближавања људи, што је у кризним временима веома значајно како за појединца тако и за мању/већу групу. У време изолације и ограничених међусобних контаката, ова комуникација је за појединца била од изузетног значаја. Стицајем околности, хумор је на специфичан начин добио функцију, бар и привидно, олакшавања ситуације, смањења бриге и ублажавања страха.

Изолација једних од других, самоизолација од других, карантин за оне који су били у контакту са онима који су се разболели – била су правила понашања у мање-више свим земљама света у борби с пандемијом. У тој ситуацији је за многе контакт с дигиталним медијима, као и комуникација путем различитих, мање или више шалјивих садржаја у вези са актуелном ситуацијом, у протеклом времену био од велике важности за очување менталне равнотеже. Слање хумористичких садржаја путем мобилног телефона и интернета успешно је увођењем ванредног стања у земљи. Бројност порука и увид у њихов садржај указује на то да су хумористичким коментарима били обухваћени готово сви најбитнији аспекти епидемије ковида

19, што је у раду само делимично показано. С обзиром на бројност ових порука било је немогуће овом приликом остварити увид у знатнији број њих и сазнати какви су све садржаји чинили комуникацију међу појединцима у пређашњем времену. Стога су као илустрација у тексту употребљене само неке од порука које су слате аутору овог текста, а прегледане су и неке од оних које су похрањене на сајтовима посвећеним телефонским порукама и ковиду. Приложеним примерима у тексту тежило се да се епидемија представи кроз хумористичке поруке њихових стваралаца, односно кроз оне сегменте живота и рада који су некада били свакодневна рутина, а који су у протекле две године постали „нова нормалност“. У том смислу поруке су се односиле на готово све домене свакодневног живота, што је делом кроз примере и показано – на поједине особе, предмете и појаве око којих се вртео живот у протеклом пандемијском времену: кризни штаб, изолација, вакцине, средства за хигијену (тоалет-папир понајвише), средства за дезинфекцију, поремећени односи у породици (супружници међусобно, родитељи → деца), куповина и др.

Временско продужавање пандемије и ублажавање мера ограничења као да је све мање инспиративно за хумор чији је главни јунак ковид 19, па је оправдано поставити питање да ли ће хумор пре „окончати“ пандемију од званичних представника из одговорних институција. У том смислу, одлука да се пажња усмери ка прикупљању порука које су настале у пандемијској кризи и да се оне представе широј научно-стручној јавности није само још једно подсећање на оно што је свако од нас на свој начин проживео у претходне две године, већ је један од начина супротстављања кризи, страху и немоћи. Сачињавање збирке порука чији је главни јунак пандемија свакако је специфична врста теренског рада, оног где се истраживачка пажња усмерава на телефонске поруке и њихове садржаје. Свакако да је сакупљање порука и стварање личне збирке први корак у прављењу селекције садржаја и одлуке о томе шта је важно да буде сачувано. Стога је и одговорност на истраживачу јер он доноси одлуку шта сачувати као сведочанство датог времена. Притом не треба превидети чињеницу да ће се наша садашњост једног дана посматрати као прошлост. У том смислу теку и размишљања о томе који је прави избор хумористичког садржаја повезаног с пандемијом ковида 19, а о чему је неопходно сачувати сећање, између осталог, и кроз представљање у овом раду. Жеља аутора у овој прилици била је да укаже на духовну снагу појединаца и жељу да се издигну изнад ситуације у којој су се нашли и на себи својствен начин осигурају њено лакше преживљавање, и то у ситуацији која ни по чему у својим почецима није деловала ху-

морно или духовито. Стога овај текст завршавамо поруком која се издваја од овде приказаних, али и других које се могу видети на појединим сајтовима посвећеним корона хумору, а ипак јесте у духу предмета обраде – *свеӣ ѿреба заразӣӣ вирусом добро̄ӣе*.

Литература

- Антонијевић, Банић-Грубишић 2021: Антонијевић, Драгана и Банић Грубишић, Ана. „Само сапун Србина спасава – хумористичке по(р)уке о хигијени током ковид 19 пандемије у Србији“. *Савремена српска фолклористика IX* (ур. Биљана Сикимић, Бранко Златковић, Марија Думнић Вилотијевић). Београд: Удружење фолклориста Србије, Универзитетска библиотека „Светозар Марковић“ – Лозница: Центар за културу „Вук Караџић“ – Тршић: Научно-образовни културни центар „Вук Караџић“, 2021, 397–418.
- Ердеи 2021: Ердеи, Илдико. „Еластичност и отпор – свакодневне праксе у транзицији ка постковид-19 реалности“. *Свакодневица и друштвени одговори на епидемијске кризе* (ур. Милан Ристовић). Београд: Филозофски факултет Универзитета у Београду, 2021, 123–134.
- Жикић и др. 2020: Жикић, Бојан, Стајић, Младен, Пишев, Марко. „Нова друштвена и културна нормалност и ковид-19 у Србији од фебруара до маја 2020. године“. *Етноантрополошки проблеми* 15/4. Београд, 2020, 949–978. <https://doi.org/10.21301/eap.v15i4.1>
- Ивановић-Баришић 2011: Ивановић Баришић, Милина. „Сведочанство времена – афоризам“. *Гласник Етнографског института САНУ LIX*. Београд, 2011, 171–179. <https://doi.org/10.2298/GEI1102173I>; <http://dais.sanu.ac.rs/123456789/8531>
- Јаковљевић-Шевић 2020: Јаковљевић-Шевић, Тијана. „Rapid response collecting: осврт на музејско документовање пандемије ковида 19“. *Гласник Етнографског музеја у Београду*, 84. Београд, 2020, 55–68. <http://www.anthroserbia.org/Journals/Toc/162>
- Пишев и др. 2020: Пишев, Марко, Жикић, Бојан, Младен Стајић. „Индекс ’корона’: симболичка употреба ковида-19 у јавном говору Србије“. *Етноантрополошки проблеми*, н. с. 15 (3). Београд 2020, 845–877. <https://doi.org/10.21301/eap.v15i3.9>
- Попадић 2021: Попадић, Драган. „Борба против епидемије ковида-19 у Србији: мере и намере“. *Свакодневица и друштвени одговори на епидемијске кризе* (ур. Милан Ристовић). Београд: Филозофски факултет Универзитета у Београду, 2021, 79–92.
- Радуловић 2021: Радуловић, Лидија. „’Физичка дистанца’ vice versa ’социјална дистанца’ у време пандемије – антрополошки огледи о друштвеним и културним праксама“. *Свакодневица и друштвени одговори на епидемијске кризе* (ур. Милан Ристовић). Београд: Филозофски факултет Универзитета у Београду, 2021, 109–121.

- Трифуновић 2017: Трифуновић, Весна. „Хумор“. *Мали лексикон српске културе: етнологија и антропологија*. Београд: Службени гласник, Етнографски институт САНУ, 2017, 441–445.
- Трифуновић, Ђорђевић 2021: Трифуновић, Весна и Ђорђевић, Иван. „Култура 'нове нормалности' – значење и употреба појма“. *Гласник Етнографског института САНУ* LXIX (3). Београд, 2021, 519–530. <https://doi.org/10.2298/GEI2103519T>
- Стајић и др. 2021: Стајић, Младен, Жикић, Бојан и Пишев, Марко. „Шумови у комуникацији: 'двострука обавезност' током пандемије ковида 19 у Србији“. *Гласник Етнографског института САНУ* LXIX (3). Београд, 2021, 593–608. <https://doi.org/10.2298/GEI2103593S>

* * *

- Blagojević 2014: Blagojević, Gordana. “Christmas SMS Cards as a Kind of ‘Electronic Folklore’ in Serbia Today”. *Narratives Across Space and Time: Transmissions and Adaptations*, Vol. 1. Proceedings of the 15th Congress of the International Society for Folk Narrative Research (June 21–27, 2009 Athens). Athens: Academy of Athens, Hellenic Folklore Research Centre, 81–91.
- Ivanović Barišić 2008: Ivanović Barišić, Milina. “Holiday Teht Message Well-wishing”. *Гласник Етнографског института САНУ* (LVI/2), 75–98.
- Oring 1987: Elliot, Oring. “Jokes and the Diskourse on Disaster”. *Journal of American Folklore*, 100/397, 276–260.
- Popović 2007: Popović, Tanja. *Rečnik književnih termina*. Београд: Logos Art.
- Smyth 1986: Smyth, Wille. “Challenger Jokes and the Humor of Disaster”. *Wester folklore*, 45/4, 243–286.
- Trifunović 2016: Trifunović, Vesna. “Manifestations of Humour in Serbian Folklore Material: The Example of Šala”. *Studia Fennica Folkloristica* 22, 365–384.
- Hadžić, Baralić 2021. Hadžić, Jelena, Baralić, Marina. “Humor in the Time of the COVID-19 Pandemic”. *In Medias Res: časopis folozofije medija* 10/19, 3069–3110. <https://doi.org/10.46640/imr.10.19.8>
- Žikić 2021: Žikić, Bojan. „Когнитивна и медицинска мизантропологија: корона-žурке i kolo kod spomenika“. *Етноантрополошки проблеми*, н. с. 16 (2). Београд, 2021, 391–420. <https://doi.org/10.21301/eap.v16i2.4>

NEW NORMALITY – COVID 19 AND HUMOR IN TELEPHONE MESSAGES

Milina Ivanović Barišić

S u m m a r y

The previous two years will be remembered for the outbreak of the Covid pandemic 19, which stopped the whole world. From that “stopping” a “new normality” was born, which was reflected in everyday life. The “presence” of most people in some form of digital media did not allow the “new normality” to shut down completely extinguish mutual communication, but it did allow it to adapt to the new reality. The research done for this occasion refers to the contents of messages that circulated among mobile phone users during the pandemic as classic SMS messages, as short video messages or as viber messages. The aim of the paper was to point out the spiritual strength of the people in a new situation. Humorous telephone messages are just one way of “opposing” the Covid pandemic 19.

Keywords: Covid 19, corona virus, phone messages, humor

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

811.163.41'276.6:61(082)
811.163.41'367(082)
616.98:578.834]:811.163.41(497.11)(082)

ЈАВНИ говор у условима пандемије ковида 19 : примљено на VIII скупу Одељења језика и књижевности одржаном 25. октобра 2022. године, на основу рецензија академика Јасмине Грковић-Мејџор и академика Александра Ломе / главни уредник Љубинко Раденковић ; уредници Софија Милорадовић, Марина Јањић. – Ниш : САНУ, Огранак у Нишу ; Београд : Институт за српски језик САНУ, 2022 (Београд : Службени гласник). – 246 стр. ; 24 cm

На спор. насл. стр: Public speech in the conditions of the pandemic covid 19. – Тираж 300. – Стр. 7–12: Уводна реч / Уређивачки одбор. – Напомене и библиографске референце уз текст. – Библиографија уз већину радова. – Summaries.

ISBN 978-86-7025-967-6 (САНУ)
ISBN 978-86-82496-00-7 (ИСЈ)

- а) Српски језик – Медицинска терминологија – Зборници
- б) Српски језик – Синтакса – Зборници
- в) Ковид 19 – Пандемија – Језик – Србија – Зборници

COBISS.SR-ID 83869193